

УДК 69.44(477.82):725.025.4

Марта МУРАВЕЦЬ

Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕСТАВРАЦІЇ ЖИВОПИСУ НА ПОЛОТНІ О. БАЙДУКОВА «ОСІНЬ»

У статті описано важливість збереження культурної спадщини в умовах війни, відмічено ключову роль музеїв у збереженні мистецьких творів для майбутніх поколінь. Розглянуті різні види полотен для живопису та проаналізовано використання джутового полотна на прикладі роботи О. Байдукова.

Для музеїв головною функцією є збереження, реставрація і експонування рухомих та нерухомих мистецьких творів. Багато залежить від працівників цих установ культури, їхньої обізнаності та свідомості. В даний момент я мешкаю на Волині і хоч повномасштабне вторгнення не дуже зачепило нашу область, але працівники музеїв виконали низку колосальної роботи для збереження пам'яток нашої культурної та історичної спадщини. Не перестають досліджувати та робити нові мистецькі відкриття.

Є в нашому краї чудовий музей історії сільсько-го господарства – скансен, який розташований в селищі Рокині, що за 12 км від Луцька [1]. З 16 квітня 2021 року його керівником є в Роман Олександрович Ковальчук. З його приходом у музеї завирувало нове життя. Він почав залучати до роботи молодь. На території почали влаштовувати літнє таборування в наметах для дітей, фестиваль національних бойових мистецтв «Дух незламних», під час якого організовано багато майстер-класів, ярмарків, виступи творчих колективів. Також у музеї тогоріч з'явилася нова працівниця Світлана Зозуля, яка нині ділиться спогадами про події, що стали передумовою мого дослідження: «Картину легендарного волинського художника Олександра Байдукова, який родом із Запорізького краю, знайшла 20 липня 2023 р., працюючи тут науковим співробітником. Тоді як 10 липня минуло 100 р. від дня народження Олександра Васильовича. Знайшла картину, точніше – полотнину без рамки з художнім зображенням – буквально на шафі в одному з робочих кабінетів, куди, вочевидь, давно ніхто не заглядав. Навіть тамтешні прибиральниці, щоб стерти там пил. 25 липня в музей навідався

його колишній багаторічний директор – Олександр Середюк. По гарячих слідах стала розпитувати в нього звідки сюди потрапила ця картина, адже в цього закладу – інша музейна спрямованість, не мистецька точно. Він послався на ...свою пам'ять, мовляв, якось пригадаю, то може розповім... Просив показати знахідку, але саме цього дня ми віддали картину на реставрацію. Добре, що за старою доброю звичкою художників О. Байдуков вказав своє авторство на звороті полотна, яке було складене, наче газета, й на згинах пошкоджене».

Таким чином картина потрапила на реставрацію. На полотні намальований пейзаж у золотаво-фіолетових кольорах. У центрі жовтогарячі дерева на острівку, навкруг якого - синя холодна вода. В центрі картини - два дерева, що вирізняються світло - сріблястою корою. З берега до острівка простягається місточок з одним поруччям, освітлений сонцем із відображенням у воді. На задньому плані - фіолетово рожевий ліс, синє небо з рожевими хмарами.

Живописна робота не мала експозиційного вигляду. Велике полотно без підрамника, складене вчетверо, про що свідчать заломы, краї - потріпані. Полотно було дуже запилене. В місцях згину основа протерта, пошкоджений та частково втрачений ґрунт і фарбовий шар (іл. 1, 3)

На реставрацію цю роботу привезли згорнутою у рулон. Були проведені візуальні дослідження. Для основи картини автором було обрано мішковину. Полотно було без підрамника. Розмір разом із краями складав 111х90 см. Нижня крайка - відрізана, а на правій і лівій були значні втрати і прориви (іл. 5,6). Верхня крайка – прошита і загнута у декілька разів. В місцях заламів є втрати й потертості полотна. Також зі зворотнього боку були забруднення – чорні плями в середині полотна, білі - по всій його площині. Також є напис автора. «Байдуков Олдр В «Осінь» пол., ол 86х120». Напис зроблений в нижній частині полотна, букви - донизу. Було помітно, що 120 виправлено на 100 або 110. Розмір не співпадає з фактичними розмірами полотна, ймовірно автор написав його приблизно. Припускаю таку думку, що полотно не було натягнуте на підрамник при написанні, можливо прибите до великого планшета. Полотно проклеєне та заґрунтоване тонким шаром ґрунту. Він проглядається через пласт фарби. Світло-жовтого кольору. Втрати ґрунту були в місцях прориву полотна та в місцях осипу фарбового шару. Він щільний, фактурний, місцями просвітлюється полотно. Місцями фарба дуже пастозна, присутні тріщини, залами, осипи, потертості. Лакова плівка відсутня.

Передивившись багато робіт автора і на виставках і в електронних носіях дійшла висновків, що автор

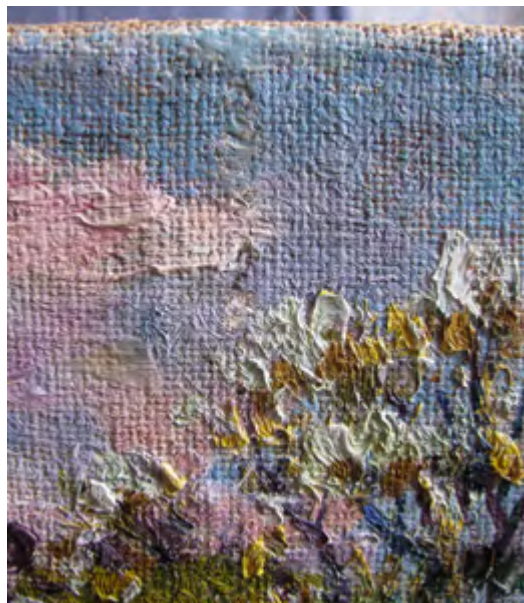
Іл. 1. Загальний вигляд до реставрації

Іл. 2. Загальний вигляд після реставрації

Іл. 3. Фрагмент. Втрата ґрунту та фарби.
деформація основи

Іл. 4. Фрагмент. Після реставрації

Іл. 5. Фрагмент.
Втрата полотна

Іл. 6. Фрагмент. Втрата полотна
зворотній бік

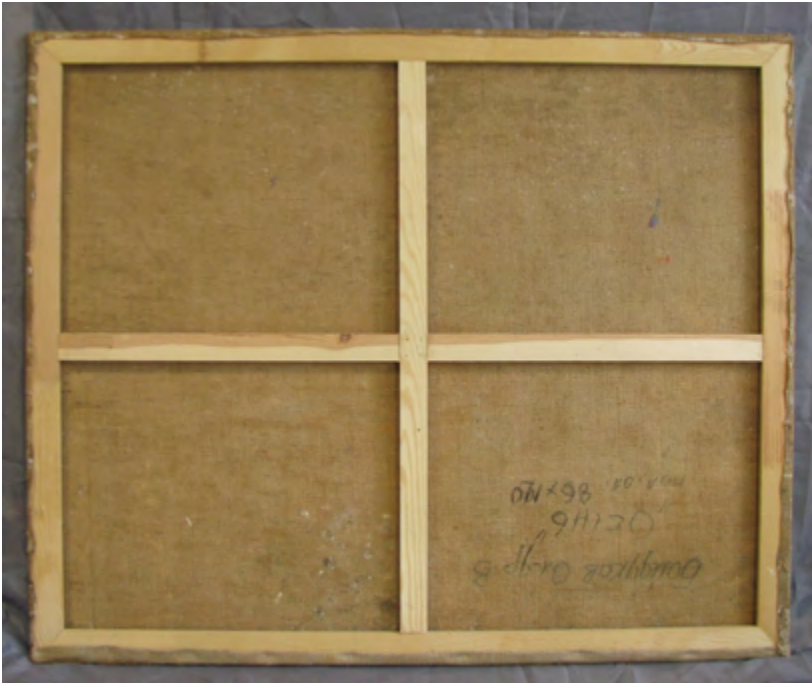

Іл. 7. Фрагмент. Поповнення
вtrat полотна

майже завжди брав за основу для олійного живопису полотно грубого джутового плетіння (мішковину). В процесі реставрації стало зрозуміло, що такий матеріал не відповідає своєму досить суттєвому вигляду.

Ще з давніх часів художники почали використовувати полотно для створення картин. Спочатку вони були домотканими. Пізніше з появою текстильних фабрик, їхнє виробництво зосередилося на промисловій основі. З'явилося багато різновидів тканин: як натуральних, так і синтетичних. Розглянемо основні з них, які використовують для живопису:

Лляне полотно виготовляють із волокна стебла льону. Має жовтий або сірий відтінок, високу міцність та стійкість до впливу вологи і температури. Волокно льону практично не змінюється під впливом зовнішніх факторів. Воно зберігає первісну структуру. Це і є його перевагою над іншими, які використовують для живопису. Лляні полотна відрізняються якістю ниток і плетінням. Для великих живописних робіт рекомендують використовувати полотно подвійного переплетення, тому що воно - значно міцніше і краще тримає форму при натяжці.

Іл. 8. Загальний вигляд
після реставрації.
Зворотній бік

Бавовняне полотно виготовляють із пряжі, яку отримують із насіння бавовнику. Має кремово-білий колір. Полотно досить міцне, але не таке як, лляне. Волокно бавовняного полотна є значно тоншим і гладкішим, завдяки чому формується більш рівна фактура полотна. Бавовняне полотно – за умови правильної обробки (проклеєне та проґрунтоване), - відмінна основа для живопису олією та акрилом.

Джутове полотно виготовляють із пряжі, що отримується зі стебел джуту. Має сильний блиск, жовто-коричневий колір. Міцність джутової пряжі є нижчою, ніж у пряжі з льону і конопель. Вона досить тендітна.

Сурове полотно виготовляють з очосів і короткого волокна, призначеного для побутового та технічного використання. Сурове полотно має підвищену кислотність - це робить його маломіцним і схильним до деформації. Волокна цього полотна після проклейки необхідно зачищати. Ця процедура сприяє появу напруги основи проклейки та ґрунту. Цей вид не рекомендовано для використання в живописі.

Пенькове полотно виготовляють із пряжі, що її отримують із волокон коноплі. Якісне пенькове полотно має сіро - білий або зелений відтінок, а полотно ледь жовтого або коричневого кольору має більш низькі характеристики. За міцністю його можна порівняти з лляним. Останнім часом його використовують тільки для технічних потреб.

Синтетичне полотно виробляють із нафтоперегінних відходів. З основних його характеристик варто відзначити, що воно дуже міцне та не схильне до гниття, стійке до впливу вологи та температури. З часом цей вид, натягнутий на підрамник, розтягується

та провисає, тому експерти не рекомендують застосовувати його в живописі.

Отже, над роботою О. Байдукова «Осінь» були проведені необхідні реставраційні втручання. Полотно було розтягнуте на робочий підрамник, був укріплений фарбовий шар, поповнені втрати полотна, нарощена нижня крайка. Полотно було підібране, ідентичне авторському (іл.7). Твір живопису було натягнуто на експозиційний підрамник. Видалено пилові забруднення. Підведений ґрунт в місцях втрат та з імітована фактура фарбового шару, виконані його тонування (іл. 4). Робота покрита покривним шаром лаку. Після згаданих реставраційних втручань робота набула експозиційного вигляду (іл.2,8). Зроблено висновки, що джутове полотно - досить сипке, нитки плетіння дуже легко пошкодити, при розтягненні на підрамник було хвилювання, щоб не пошкодити основу ще більше, чим є. Сподіваюся після реставрації ця картина знайде своє місце в експозиції Музею сільського господарства Волині – скансену, або в інших музеях Волині.

Джерела та література

1. Мінжуліна Т.В. Дослідження й реставрація музейного текстилю. Київ: УАІД «Рада», 2005. 176 с.
2. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. Київ: Мистецтво, 2009. 304 с.
3. Вербич В. «Я такі твори напишу, яких світ не бачив». Вербич В. Під куполом спільного неба: есе та діалоги. Луцьк: 2006. С.201 – 202. (серія «Волинь унікальна»).
4. Музей історії сільського господарства Волині. <http://surl.li/rhjcpj> (13.11.2024).
5. Олександр Байдуков <http://surl.li/cjmwez> (14.11.2024).
6. Район Культура. У Луцькій галереї мистецтв відкрили виставку до 100-річчя Олександра Байдукова <http://surl.li/nvzqwd> (14.11.2024).